

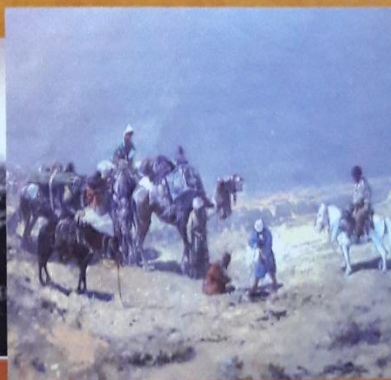
Қазақстан Республикасы

ӘЛ-ФАРАБЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АРХАЕОЛОГИЯСЫ МЕН ЭТНОГРАФИЯСЫ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ

Орталық Азиядағы дәстүрлі өркениеттерді зерделеудің
республикалық ғылыми-зерттеу орталығы

ОРТАЛЫҚ АЗИЯ КӨШПЕЛІЛЕРІ ӨРКЕНИЕТІНІҢ ТАРИХЫ

Орталық Азия көшпелілерінің
дәстүрлі өркениетінің өркендеуі және күйреуі

Алматы 2016

IV том

ӘОЖ 94 (5) (0353)
КБЖ 63.3 (54)

О-72

Баспаға ал-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
тарих, археология және этнология факультетінің Ғылыми кеңесі және
Редакциялық-баспа кеңесі шешімімен ұсынылған
(Хаттама №2, 22.09.2016)

Жұмыс «Тарих халық толқынында» мемлекеттік бағдарламасы
негізінде Орталық Азияның дәстүрлі өркениеті ғылыми-қолданбалы
зерттеу жобасының қаржысы есебінен шығарылды

Пікір жазғандар:

тарих ғылымдарының докторы, профессор **М.Ж. Абдиров**
тарих ғылымдарының докторы, профессор **А.Б. Қалыш**

Редакциялық алқа

Т. Омарбеков (жауапты ред.), Г. Хабижанова, Б. Кәрібаев,
Г. Сұлтанғалиева, Б. Сайлан, М. Ноғайбаева

**О-72 Орталық Азия көшпелілері өркениетінің тарихы. 4-т. Орта-
лық Азия көшпелілерінің дәстүрлі өркениетінің өркендеуі және
күйреуі: монография / жауапты ред., Т. Омарбеков. – Алматы: Қазақ
университеті, 2016. – 403 б.**

ISBN 978-301-04-1599-7 (ортақ)

4-том. – 2016. – 403 б.

ISBN 978-301-04-2507-1 (4 том)

Монографияның 4 томында Орталық Азия және қазақ жеріндегі адам мен табиғат арасындағы байланыс, табиғатты пайдалану қарекеттері, қазақтар және түркі халықтарының мифологиялық дүниетанымы, байырғы тайпалардың аншылық әдістері, қазақтардың тіршілік қамы жүйесіндегі маңызды фактордың бірі судың адам өмірінде алатын орны, қазақ халқының құдық қазу, шығар орнатудың дәстүрлі технологиясын меңгеру ісіндегі тәжірибесі, көшпелі және отырықшы халықтарының арасындағы этномәдени байланыстар, мәдени ықпалдастық, дәстүрлі қазақ қоғамындағы дәстүрлі шаруашылықтың ырғағы мәселелері көрініс тапқан. Сондай-ақ кеңестік күштеу саясаты салдарының әлеуметтік-демографиялық аспектілері, кеңестік биліктің ауқатты шаруалар және жекешелер қожалықтарын күйретуі, қазақ даласындағы ұлттық территориялық межелеу процесінің құқықтық нормалары және жергілікті саяси элита қызметі, ашаршылықтың қазақ халқына алып келген зардаптары мен қасіреті мәселелері мұрағаттық деректерге сүйеніп жазылған, тарихнамалық талдаулар мен авторлық көзқарастар берілген.

ӘОЖ 94 (5) (0353)

КБЖ 63.3 (54)

© Орталық Азиядағы дәстүрлі өркениеттерді
зерделеудің республикалық

ISBN 978-301-04-1599-7 (ортақ)

ISBN 978-301-04-2507-1

ҒЫЛЫМИ ДӘСТҮРЛІ ӨРКЕНИЕТТЕРДІ

Мазмұны

I. КӨШПЕЛІ ТҮРКІЛЕР ДҮНИЕТАНЫМЫ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ТАБИҒАТ ПЕН ҚОҒАМНЫҢ БАЙЛАНЫС ӘЛЕМІ	3
1.1 Ежелгі түркілер ділінің өзекті мәселелері, көшпелі қоғамдардың циклдық дамуындағы рухани дағдарыстар (мәдени-антропологиялық зерттеу) (Нуртазина Н.Д.).....	3
1.2 Түркітілдес халықтардың мифологиясындағы әйел бейнесі (Хабижанова Г.Б)	19
1.3 Алтай тұрғындарының дәстүрлі дүниетанымындағы ағаш культі (Тадышева Н.О.)	25
1.4 Қазақтардың тіршілік қамы жүйесіндегі су шығару және көтеру ісіне қатысты халықтық білімдер (Картаева Т.Е.).....	36
1.5 Түркі тайпалары мекен еткен территорияның табиғи ландшафты (VI-X ғғ.) (Исмакова Г.З.).....	67
1.6 Үстірт шоқысындағы аңшы тұзақтары (Оливье Барж, Жак-Эли Брошье, Жан-Марк Деом, Ренато Сала, Аркадий Караханян, Ара Авагян, Константин Плахов).....	78
II. КӨШПЕЛІ ЖӘНЕ ОТЫРЫҚШЫ ТАЙПАЛАРДЫҢ ДӘСТҮРЛІ МӘДЕНИЕТІНДЕГІ ЫҚПАЛДАСТЫҚ	121
2.1 Көшпелі және отырықшы мәдениеттердің өзара байланыстары тарихнамасы (Нозайбаева М.С.)	121
2.2 Еуразияның көшпелі империялары: тарихи тұжырымдар және көзқарастар (Майданали З.)	147
2.3 Көшпелілер тұрмысындағы ислам (қазақ қоғамы мысалында) (Нуртазина Н.)	147

III. РЕСЕЙ ИМПЕРИЯСЫНЫҢ XVIII-XIX ҒАСЫРЛАРДАҒЫ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ ХАЛЫҚТАРЫНА ҚАТЫСТЫ САЯСАТЫН ЗЕРТТЕУДЕГІ ЖАҢА УСТАНЫМДАР 197

3.1 Көшпелі халықтарға қатысты Ресей саясатын зерттеудегі қазіргі ұстанымдар (Әбділдабекова А.М.).....	197
3.2 XIX–XX ғасыр басындағы Ресей империясының көшпелі халықтарының ғылыми зерттелуі хақынан (Удербасова С.К.)	208
3.3 XVIII-XIX ғғ. көшпелі халықтардың жерді пайдалануы және жер мәселесі: Ресей империясының саясаты (Султангазиева Г.С.)	216
3.4 Ресей империясының Сыртқы саясаты мұрағаты құжаттарындағы Ресей империясының (XVIII ғ.) көшпенділерге қатысты саясаты: деректердің типтік және түрлік сипаттамасы (Құндақбаева Ж.Б.).....	224

IV. КЕҢЕСТІК ТОТАЛИТАРЛЫҚ БІЛІК РЕФОРМАЛАРЫНЫҢ САЛДАРЫ: ДӘСТҮРЛІ ШАРУАШЫЛЫҚТЫҢ КҮЙРЕУІ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ҚАСІРЕТІ 261

4.1 Дәстүрлі шаруашылық ырғағы: өткені және бүгінгі күйі сипаты (түйе шаруашылығы мысалында) (Картаева Т.Е.).....	261
4.2 Кеңестік күштеу саясаты салдарының әлеуметтік-демографиялық аспектілері (Уралбаева А.М.)	284
4.3 Кеңестік тоталитарлық биліктің Қазақстанда казактардың көшпелі және жартылай көшпелі қожалықтарын жоюға бағытталған шаралары (Қаражан Қ.С.)	295
4.4 1920-1930 жж. большевиктердің казак қоғамындағы дәстүрлі гендерлік тәртіпті құрту үдерісіндегі әдістері мен мақсаттары (Құндақбаева Ж.Б.).....	311
4.5 Кеңестік тоталитарлық жүйенің казак даласындағы ұлттық территориялық межелеу процесінің құқықтық нормалары және жергілікті саяси элита қызметі (Хасанова Л.М.)	328
4.6 Кеңестік шаруашылықты-саяси науқандарда ауқатты шаруалар және жекешелер қожалықтарын күйрету (Қолбақова Ф.А.)	350
4.7 XX ғасыр басындағы казак көшпелілерінің қасіреті (Омарбеков Т.О.).....	371
Қорытынды	398